

JEZIKANJE

Zaporniki, priporniki
& Co. na svobodi

Juhuhu, novi slovnici sta tu! Kozma Ahačič je spisal *Kratkoslovnico* za osnovno- in *Slovnico na kvadrat* za srednješolce.

Grega Kališnik

Slovenska slovnica Jožeta Toporišiča iz olimpijskega leta 1976 je (bila) pojem. Tako med strokovnjaki kot ljudstvom. Ko je avtor odšel onkraj, so slovo pospremili tudi popularni mediji. Čeprav slovnica kot sistem jezikovnih sredstev in njihovih medsebojnih odnosov med našim življenjem vzbuja predvsem odpor. Zdaj, po zaslugi dr. Kozma Ahačiča z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, tudi predavatelja na Univerzi v Novi Gorici, naj bi se slovnica vremenoma zjasnila vsem. Ahačič uveljavlja: »Toporišičeva slovnica je bila velik korak naprej, Toporišič se je zavedal pomanjkljivosti dotlejšnjih in imel na razpolago gradivo za nastajajoči SSKJ.« Njegova slovnica je bila namenjena akademizmu, fakultetam in onim, ki se z jezikom ukvarjajo poklicno.

Študenti, sinovi Slav(istik)e, s(m)o imeli pred desetletji dve možnosti. Labirinte slovenske slovnice spoznavati prek specifičnega Toporišičevega sistema strukturalizma ali pri kakem drugem profesorju, iz svojih zapiskov, temelječih na predavanjih, nepodprtih s uknjiženim sistemom. Čeravno je bil spoprijem s Toporišičevim špohovjem travmatičen, je bilo njegovo delo, ki ga Ahačič zelo visoko ceni, neprecenljivo.

Sogovornik pravi, da vsak narod potrebuje več slovnice. Hkrati. Če gre za več akademskih, ena prevlada, bistveno je, da gre za slovnice za različne potrebe.

Več

»Vsak narod potrebuje vsaj en akademski slovnici opis, a pomembnejše je, da je akademski opis jezika čim manj teoretski in čim bolj stvaren.« Jezikoslovec nadaljuje, »da v ospredje prihaja sam opis jezika, zaradi nastanka novih jezikovnih korpusov.« Kot posledica novih stvarnosti. V tujini se ob pojmu slovnice ljudje ne zdržejo, »slovnica je osovražena le, če je prezapletena in zato nejasna«.

In takšni nista Ahačičevi deli, *Kratkoslovnica* za osnovno šolo ter *Slovnica na kvadrat* za srednješolce namenjena slovnici na kvadrat. »Slovnici sta za šolsko rabo, namenjeni ljudem za vsak dan, ne v poklicne namene, ampak če jih jezik zanima.«

V desetletjih, tako Ahačič, smo v Sloveniji » naredili napako, da smo znanstveni okvir slovnice prenesli v osnovne in srednje šole. Stvari smo poenostavili, a odvzeli tisto, kar naj bi sliko jezika razjasnilo.« Dobili smo skrajšavo akademske različice, ne pa opisa jezika za določeno starostno skupino in jezikovne zmožnosti. *Kratkoslovnica* in ona na kvadrat nista ožeti akade-

Kozma Ahačič, avtor dveh slovnice FOTO GREGA KALIŠNIK

mizem, ampak »napisani od spodaj. Osnovnošolska je bila izhodišče in ne povzetek srednješolske.«

Vertikalen primerjalni prerez: »Pred leti so morali učenci ločevati 45 vrst zaimkov.« V obeh Ahačičevih jih po šest. »Klasifikacija sem natanko premislil in nisem ločeval zadev, ki jih nima smisla ločevati.« Racionalizacija, ne siromašenje. Jezik, poslušam, se lahko opiše z različnih izhodišč, Adam Bohorič v 16. stoletju denimo ni ločeval mestnika in orodnika, »ju je pa dobro opisal, uvrstil ju je pod dajalnik s posebnimi končnicami«. Tudi odvisnike lahko delimo do onemoglosti ali pa poenostavimo na še nujno raven razumevanja jezika.«

Namen osnovnošolske slovnice, pravi avtor, je, da notri ni nič, kar

šole je, da zna razložiti razliko med zapisanim pogovornim jezikom, slengom in knjižnim jezikom.« Problematično je, da mladi dobijo občutek sproščenosti le ob pogovorni ali slengovski slovenščini. Za dobro rabo knjižnega jezika potrebujemo slovnico, pravopis in čim več branja in pisanja. Zagatno je vprašanje, kako zastaviti pouk slovenščine, da bi se prilagodil spremembam.

Čeravno, pa naj ne bo nihče užaljen, srednješolska slovnica velja tudi kot slovnica za telebane, sta to »resno in odgovorno napisani knjigi. Znotraj njiju ne bi smelo biti lukenj.« Jezikoslovec in literarni zgodovinar Kozma Ahačič ju je, navdihnjen z delom nemškega jezikoslovca Georga Vollmerja, pisal šest let. »Najhuje je, da pišeš od

Mladi pišejo v jeziku medsebojne komunikacije. To je legitimno, a naloga šole je, da zna razložiti razliko med zapisanim pogovornim, slengovskim in knjižnim jezikom.

ni nujno, tudi v osnovnem besedilu srednješolske ni ničesar, kar ni nujno, v primeri z osnovnošolsko pa so »dodane informacije, zanimivosti, zakaj slovnice kategorije poimenujemo, kakor jih, pa o pogovornem, tujih jezikih, narečjih ... Z njo dobimo osnovno znanje plus občutek, kako se znanstveno razmišlja o jeziku.« Obe slovnici sta ilustrirani, srednješolska minimalno. Po Ahačičevem mnenju je znanje jezika pri nas pri delu mladih katastrofalno prav zaradi tega, ker se premalo ločuje pomembno od nepomembnega.

Vzporejanje slovenščine z drugimi jeziki pokaže, da naš nikakor ni izrazito zariban, velikokrat je v družini sorodnih, slovanskih, med preprostejšimi.

Pozor!

Mladi, jih jezik sploh še zanima? Občevalni parametri se spreminjajo iz dneva v dan. »Pri jeziku mladih je treba biti previden. Novi družbeni mediji povzročajo, da mladi pišejo v jeziku medsebojne komunikacije. To je legitimno, a naloga

začetka do konca, a na koncu vidiš, kje so pomanjkljivosti.«

S poenostavljanjem, nadaljuje, je več dela, kakor če bi zadevo želel napisati čim bolj razdrobljeno. In srednješolsko je bilo lažje napisati kot mlajšo sestrico, nastajali pa sta sinhrono. Poleg tega odgovarjata na potrebe, ki jih uporabnik ne najde na Ahačičevem spletnem portalu fran.si, na katerem so v prijazni obliki dostopni vsi slovarji, kar jih premoremo. Odziv na slovnici, pravi avtor, je zelo dober, tako med učitelji, profesorji kot na zavodu za šolstvo. O tem, da bi se s temi zadevščinami moral ukvarjati kdo drug, pa kdaj drugič.

Ne nazadnje, če imajo različne uporabniške skupine svoje slovarje, zakaj jih nekaj ne bi imelo svoje slovnice. In še bolj poduhovljena analogija, tudi pri svetem pismu poznamo one resne variante, za kaj naj bi pri vsem skupaj šlo, pa sem, teleban, okvirno razbral tudi iz biblije v slikah.

P. S. Brez strahu, zaporniki in priporniki so glasovi, soglasniški, nezvočniki ... no, že zapletamo.